

УДК: 37.018.43

АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ У СВІТІ ТА УКРАЇНІ

Бобрицька Л.О., Міщенко В.І.

Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна

viktoriamischenko@ukr.net

АНОТАЦІЯ

Проаналізовано, що на початку ХХІ ст. у світі відбувається процес переходу від традиційного навчання до навчання на базі комп'ютерних технологій. Наразі в Україні під час реформування освіти у вищих навчальних закладах прогресивно розробляється концепція дистанційної форми навчання (ДФН). В статті здійснено ретроспективний аналіз розвитку ДФН в Великобританії, США, Франції та Україні. У ході досліджень проаналізована нормативно-правова та законодавча база щодо обігу ДФН в Україні. Встановлено, що реформи вітчизняної системи вищої освіти щодо впровадження електронної форми навчання та ДФН ґрунтуються на рекомендаціях Нової стратегічної програми європейського співробітництва в галузі освіти і навчання – «Освіта і навчання 2020».

ключові слова: електронна освіта, дистанційна форма навчання, дистанційне навчання

Вступ. Стрімке зростання науково-технічного прогресу в світі зумовили розвиток нових форм навчання. На сьогодні міжнародна комісія з питань освіти, науки і культури при ООН (ЮНЕСКО) проголосила два основні принципи сучасної освіти: «освіта для всіх» та «освіта через усе життя». Україна, маючи декілька центрів дистанційного навчання вже зробила перші підходи в розповсюдженні ДФН. Протягом останніх двох десятиріч років (починаючи з початку ХХІ ст.), до традиційних методів навчання приєднуються навчання на базі комп'ютерних технологій. Це стало можливим завдяки розвитку мережі Інтернет, за допомогою якого можливо пересилати необхідну інформацію з одного кінця світу в інший; проводити дискусії з іншими користувачами мережі в on-line режимі; розміщувати інформацію на Інтернет-сайтах, роблячи її доступною для всіх бажаючих. Сучасні інформаційні технології дають змогу підвищити та вдосконалити ефективність освітнього процесу. Під час реформування освіти у вищих навчальних закладах прогресивно впроваджується концепція ДФН, що передбачає розробку різноманітних технологій, у тому числі технології змішаного навчання – очно-дистанційної форми навчання. ДФН має ряд беззаперечних переваг: здобувач вищої освіти може навчатися у зручний для

нього час, звичному оточенні та у відносно автономному темпі; нижча вартість такого навчання. Нажаль, сама система ДФН має й недоліки: для успішної корекції навчання та адекватного оцінювання важливо мати безпосередній контакт із здобувачем; неможливо точно перевірити, чи саме та людина працює, виконує завдання чи це робить хтось інший; не у всіх населених пунктах є можливість доступу до мережі Інтернет; втрачається безпосередній контакт між викладачем та здобувачем вищої освіти. Питання розвитку ДФН присвячені роботи багатьох зарубіжних науковців, таких як: Р. Деллінг, Г. Рамбле, Д. Кіган та інш. Питанням розвитку ДФН займаються також й вітчизняні науковці: О. Андрєєв, Г. Козлакова, В. М. Кухаренко, Л.В. Галій. Тому питання щодо аналізу обігу ДФН в Україні є актуальним на цей час.

Метою роботи було проведення аналізу підходів до організації дистанційної форми навчання у світі та Україні.

Методи і матеріали. Методика дослідження охоплювала різноманітні загальнонаукові методи (системного аналізу, методи порівняння, аналітичний, описовий) та спеціальні історичні методи (ретроспективний, джерелознавчий аналіз). **Об'єктами** дослідження в роботі слугували: законодавчі та нормативно-правові акти щодо ДФН в Україні.

Результати досліджень.

Впровадження технічних і інформаційних інновацій в освітню сферу веде до створення системи відкритої освіти. Використання сучасних освітніх технологій у традиційній системі освіти поступово веде до того, що буде стиратися грань між очними, заочними і ДФН [1].

В останні роки мережа Інтернет активно використовується на всіх рівнях освітньої діяльності, у тому числі й у навчальних закладах. Багато навчальних закладів стали створювати власні сайти, на яких надають вичерпну інформацію стосовно:

- структури навчального закладу;
- правової документації;
- плани та заходи освітнього процесу;
- та інш. сфери діяльності [2].

Стосовно Національного Фармацевтичного Університету (НФаУ) на сайті якого для всіх факультетів і напрямів можна знайти посилання на навчальний план (так само до них доступні анотації, і майбутні фахівці можуть дізнатися, чому їх навчатимуть на обраною спеціальністю), розклад занять на семестр, розклад заліків та іспитів і т. п. інформацію, корисну інформацію для здобувачів вищої освіти та абітурентів. Є посилання на контактні дані адміністрації університету, що дозволяє уточнити будь-яку інформацію, отримати відповіді на виниклі питання. Інформатизована робота приймальної комісії, що дозволяє процес набору, зарахування абітурієнтів до складу студентів, за результатами

складання іспитів та ЗНО, зробити максимально прозорим, зручним і для вступників до НФаУ, і для контролюючих органів.

Впровадження технічних і інформаційних інновацій в освітню сферу веде до створення системи відкритої освіти. Використання сучасних освітніх технологій у традиційній системі освіти поступово веде до того, що буде стиратися грань між очними, заочними і ДФН [2]. Введення таких суттєвих перетворень має не тільки позитивні перспективи, а й викликає ряд проблем, які належить вирішити для побудови ефективної і надійної системи освіти, перепідготовки, підвищення кваліфікації, яка здійснюється на кафедрі педагогіки і психології ПКСФ НФаУ.

Впровадження новітніх інформаційних технологій в освітній процес НФаУ у систему ДФН здійснюється на платформі «Moodle» (за посиланням на сайт кожної кафедри). Moodle – представляє собою потужний програмний комплекс, який може використовуватися як для очного навчання так й ДФН, а також для контролю та оцінки якості знань здобувачів вищої освіти. На платформі Moodle є можливість створювати електронні підручники, посібники, методичні рекомендації, тестові завдання різного рівня складності з урахуванням особливостей викладання конкретної дисципліни. Крім того, на сайті регулярно розміщують нові матеріали з ДН та освіти, огляди за електронними підручниками, матеріали на допомогу викладачам і методистам кафедр НФаУ.

Стосовно розвитку інформаційних технологій в світі аналіз літературних джерел свідчить, що вже в 60-х роках ХХ ст. були перші спроби впровадження технологій електронної освіти в країнах Західної Європи і США. Перший в світі університет дистанційної освіти – Відкритий Університет, який був створений у Великобританії, заснований указом її величності королеви Великобританії в 1969 р. [1].

Вже більш ніж за сорок років свого існування (початок 2000 рр. ХХІ ст.). Відкритий Університет став найбільшим і зайняв місце світового лідера в ДН. На сьогоднішній день в більш ніж 400 навчальних центрах навчаються понад 200 тис. осіб, а всього з моменту заснування університету понад три мільйони осіб отримали освіту за програмами ДФН [1].

На сьогодні Англія – країна, яка є лідером за рівнем інформатизації та за ступенем розвитку дистанційної освіти (ДО) серед країн ЄС. Головний наголос на ринку навчання робиться на залучення іноземних студентів. У 2003 р. в країні був запущений веб-проект UkeU, який був розрахований на те, що 80% всіх слухачів припадатиме на зарубіжних користувачів.

У Франції також у 1969 р. був створений національний центр дистанційного навчання (CEND), в якому в наш час налічується понад 8 тисяч співробітників, серед яких більше 5,5 тисяч є штатними співробітниками та

приймають участь у розробці навчальних курсів та освітньої діяльності. У центрі нараховується три тисячі різноманітних тематичних курсів, на яких навчаються близько 400 тисяч слухачів, філії яких присутні в 120 країнах світу. Технічні засоби, що використовуються в організації роботи CEND, включають в себе супутникове телебачення, відео- і аудіокасети, електронну пошту, Internet, а також традиційні літературні джерела [2].

У США у 1989 р. створена система публічного телемовлення (PBS TV), яка об'єднує 1500 коледжів і телекомпаній. PBS TV включає в себе кілька навчальних програм, які передаються по чотирьох освітніх каналах національного телебачення. Найпопулярніша – програма навчання дорослих (PBS Adult Learning Service), яка пропонує курси в різних галузях науки, бізнесу, управління. ДН бізнес-програми становлять 25% всіх дистанційних освітніх програм в Америці. Відомі компанії у світі – General Motors, JC Penny, Ford, Wal-Mart, Federal Express, IBM постійно здійснюють підвищення кваліфікації свого персоналу через приватні корпоративні освітні мережі [2].

На цей час в Україні близько 30% навчальних закладів заявили про те, що вже мають або планують організувати навчання в режимі дистанційної освіти.

Наразі усі країни світу вчаться впроваджувати електронне навчання в наше повсякденне життя. Очікується, що обсяг світового ринку електронного навчання збільшиться на 14% в період з 2017 по 2022 рр.

Головні 10 топ-лідери по країнах щодо темпів зростання електронного навчання наведені на рис. 1. Серед них перевагу складає Індія – 55% та Китай – 52 %. Україна займає 20 %.

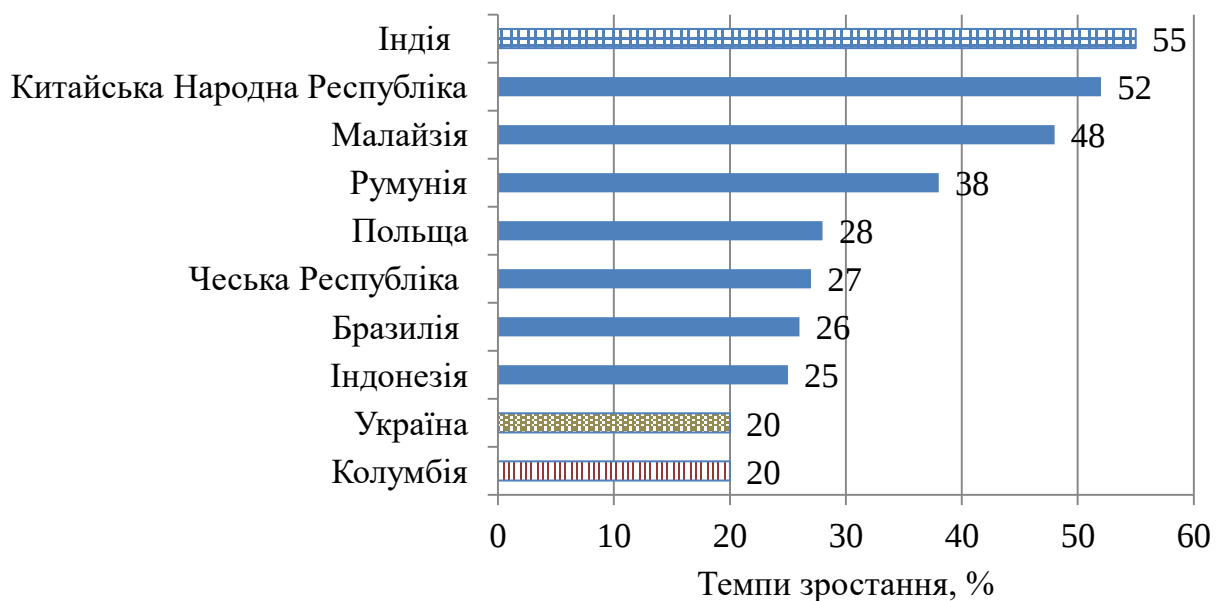

Рис. 1. Аналіз темпів зростання електронного навчання по країнам (10 топ-лідерів)

Досвід упровадження електронної освіти в зарубіжних країнах свідчить, що її ефективність не нижча за ефективність традиційної освіти за умов наявності якісного освітнього контенту і грамотної побудови електронного курсу навчання. Цей факт є визнаним на рівні ООН і ЮНЕСКО. Показовим також є той факт, що світові лідери в галузі електронної освіти (США, Фінляндія, Сінгапур, Південна Корея, Канада, Австралія, Нова Зеландія) є також лідерами в економіці. Взагалі ЕО система закладу освіти позиціонує його в глобальному інформаційному просторі, що сприяє позитивному іміджу закладу та його конкурентоспроможності. Основні етапи розвитку електронної освіти у світі наведені у табл. 1 [2, 3].

Таблиця 1

Етапи розвитку електронної освіти у світі

Дата	Технологічна складова
І етап	
20-50-ті рр. XX ст	Механічні, електромеханічні та електронні індивідуалізовані пристрої, за допомогою яких подавався навчальний матеріал та виконувався контроль і самоконтроль знань (технологія програмованого навчання)
II етап	
50-80-і рр. XX ст.	Широке впровадження електронної освіти у практику, створення інтелектуальних та комп'ютерно-орієнтованих систем навчання, комп'ютерна підтримка навчального процесу, комп'ютерні системи контролю знань, створення спеціалізованого програмного забезпечення
III етап	
з 80-х рр. XX ст. по цей час	Поява комп'ютерних мереж та персональних комп'ютерів, використання спільних та розподілених ресурсів, Web-технологій тощо

Згідно визначення МОН України дистанційна освіта – це можливість навчатися та отримувати необхідні знання віддалено від навчального закладу в будь який зручний час. Регулюють права та обов'язки учасників навчального процесу такі головні нормативні акти:

- Положення про дистанційну освіту (Про затвердження Положення про дистанційне навчання: Наказ МОН України від 25.04.2013 р. № 466);
- Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні [4, 5, 7].

Реформи вітчизняної системи вищої освіти щодо впровадження електронної форми навчання ґрунтуються на рекомендаціях Нової стратегічної програми європейського співробітництва в галузі освіти і навчання – «Освіта і навчання 2020» [3]. Фокус програми орієнтоване на розбудову інформаційно-

зорієнтованих європейських суспільств. Основи якої закріплені у чинному Законі України «Про вищу освіту» 2014 р. (остання редакція від 09.08.2019), діяльність за яким передбачає перетворення економічної моделі України на «економіку, що базується на знаннях», а також забезпечення інноваційних розробок, що в подальшому призведе до розвитку системи електронної освіти і економіки [6].

Також підходи та рекомендації щодо електронної освіти містяться в аналітичній доповіді Національного інституту стратегічних досліджень – «Формування єдиного відкритого освітньо-наукового простору України: оптимальне використання засобів забезпечення випереджального розвитку». Головні з них:

- розробити стандарти професійних умінь і навичок для підготовки спеціалістів, що безпосередньо займатимуться впровадженням цифрових технологій у культурну та освітньо-наукову практику;
- забезпечення необхідного рівня підготовки викладачів і здобувачів вищої освіти.

Згідно з Наказом МОН України від 25.04.2013 № 466 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання», головним завданням ДФН є забезпечення громадян можливістю реалізувати своє конституційне право на здобуття освіти, професійної кваліфікації та підвищення кваліфікації незалежно від статі, раси, національності тощо, відповідно до їх здібностей. 27.02.2019 р. КМ України офіційно затвердив стратегію розвитку медичної освіти, що передбачає комплексний підхід до змін у медичній освіті, а саме:

- підвищення якості вищої медичної освіти;
- ефективне фінансування та управління;
- якісна зміна післядипломної освіти;
- розвиток наукових досліджень;

трансформація академічної культури [7].

На цей час українські освітяни активно рухаються у зазначеному напрямку. Держава підтримує цей напрямок розвитку завдяки врегулюванню вказаного питання та затвердженню положення про електронні освітні ресурси у законодавчих та нормативно-правових актах [7].

Висновки.

1. Розвиток світового ринку ДФН отримало величезний поштовх з розвитком інформаційних технологій і в першу чергу комп'ютерних мереж, що дозволили охопити велику аудиторію слухачів в будь-якій точці світу.
2. За даними літературних джерел встановлено, що наприкінці 1997 р. в 107 країнах вже діяло близько 1000 навчальних закладів дистанційного типу. Кількість тих, хто здобув вищу освіту в системі ДФН, в 1997 р. становила близько 50 млн чоловік, у 2000 р. – 90 млн, за прогнозами у 2023 р.

становитиме 120 млн чоловік. В Україні близько 30% навчальних закладів заявили про те, що вже мають або планують організувати навчання в режимі дистанційної освіти.

3. Досліджено, що згідно з Наказом МОН України від 25.04.2013 № 466 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання», головним завданням ДФН є забезпечення громадян можливістю реалізувати своє конституційне право на здобуття освіти, професійної кваліфікації та підвищення кваліфікації незалежно від статі, раси, національності тощо, відповідно до їх здібностей.

Література

1. Онлайн-образование (мировой рынок), [Электронный ресурс]. URL: [http://www.tadviser.ru/index.php/Статья:Онлайн-образование_\(мировой_рынок\)](http://www.tadviser.ru/index.php/Статья:Онлайн-образование_(мировой_рынок)). (дата обращения: 26.02.2020).
2. Сучасні моделі професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу : порівняльний досвід : монографія / В. О. Радкевич, Л. П. Пуховська, О. В. Бородієнко, О. П. Радкевич, Н. В. Базелюк, Н. М. Корчинська, С. О. Леу, В. В. Артемчук ; за заг. ред. В. О. Радкевич. К.: ІПТО НАПН України, 2018.- 223 с
3. Кухаренко В. М. Тенденції розвитку електронної освіти в 2015 році [Електронний ресурс]. URL: <http://education-ua.org/ua/analytics/438-tendentsiji-rozvitku-elektronnoji-osviti-v-2015-r> (дата звернення: 28.02.2020).
4. Міністерство науки і освіти в Україні. Дистанційна освіта. [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/distancijna-osvita>. (дата звернення: 28.02.2020)
5. Галій Л. В., Серопян Т. М. Методичні та організаційні проблеми упровадження дистанційної форми навчання у фармацевтичну освіту. *Соціальна фармація в охороні здоров'я*. 2017. Т. 3, № 3. С. 3-11.
6. Про вищу освіту: Закон України у останній редакції від 05.03.2017 року [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 26.02.2020)
7. Про затвердження Положення про дистанційне навчання : Наказ Міністерства освіти і науки України № 466 від 25.04.2013. [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>. (дата звернення: 26.02.2020).

АННОТАЦІЯ

Проанализировано, что на начало XXI вв. в мире происходит процесс перехода от традиционного обучения к обучению на базе компьютерных технологий. В это время в Украине во время реформирования образования в высших учебных заведениях прогрессивно разрабатывается концепция дистанционной формы обучения (ДФО). В статье осуществлен ретроспективный анализ развития ДФО в Великобритании, США, Франции и

Украине. В ходе исследований проанализирована нормативно-правовая и законодательная база по обращению ДФО в Украине. Проанализировано, что реформы отечественной системы высшего образования по внедрению электронной формы обучения и ДФО основываются на рекомендациях Новой стратегической программы европейского сотрудничества в области образования и обучения - «Образование и обучение 2020».

ключевые слова: электронное образование, дистанционная форма обучения, дистанционное обучение

SUMMARY

It is analyzed that at the beginning of the 21st century, there is a process of transition from traditional to computer-based learning. Currently, the concept of distance learning (DL) is progressively being developed in higher education institutions in Ukraine. The article provides a retrospective analysis of the development of DL in the United Kingdom, the United States, France and Ukraine. In the course of the research, the legal and legislative framework on the circulation of DL in Ukraine was analyzed. Reforms of the national higher education system with regard to the introduction of e-learning and D have been found to be based on the recommendations of the New Strategic Program for European Cooperation in Education and Training - Education and Training 2020.

keywords: e-learning, distance learning, distance learning